

بررسی میزان استرس محیط دندانپزشکی و ارتباط آن با افسردگی، اضطراب و استرس دانشجویان دندانپزشکی زاهدان

دکتر فروغ فرهی^۱، دکتر محمد امین اقتصاد*^۲، دکتر سید امیرفرهاد حسینی^۳

۱-استادیار، گروه اندودانتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

۲-دستیار تخصصی، گروه اندودانتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

۳-دندانپزشک، زاهدان، ایران

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۰/۱۵

۱۴۰۳/۱۰/۱۰

اصلاح نهایی:

۱۴۰۳/۷/۷ وصول مقاله:

Examining the Level of Stress in the Dental Environment and Its Relationship with Depression, Anxiety, and Stress Among Dental Students in Zahedan

Forough Farahi¹, Mohammad Amin Eghtesad², SeyedAmir farhad Hosseini^{3*}

1. Assistant Professor, endodontics Department, Faculty of Dentistry, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

2. Post Graduated Student, endodontics Department, Faculty of Dentistry, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

3. Dentist, Zahedan, Iran

Received: Oct 2024

Accepted: Dec 2025

Abstract

Background&Aim: Dental students are exposed to various levels of stress that may affect their mental and physical health, academic performance, and quality of life. This study aimed to examine the level of psychological stress and perceived stressors among clinical students at the Zahedan School of Dentistry.

Materials and Methods: The study population consisted of clinical dental students. Participants were assessed using the validated Depression, Anxiety, and Stress Scale (DASS-21) and the Dental Environmental Stress Questionnaire (DES). A p-value of less than 0.05 was considered statistically significant.

Results: The score for dental environmental stress among students was 101.19 ± 17.51 (out of 152) (66.57%), indicating moderate stress. The main sources of stress for students were related to clinical education, patient treatment, and university efficiency, while the least stressful factor was related to internal beliefs. A significant positive correlation was found between dental environmental stress and depression, anxiety, and stress among both male and female students, across different academic years, and among students living with family and in dormitories.

Conclusion: The highest level of dental environmental stress is experienced by third-year students, who exhibit higher anxiety levels compared to other students. Fourth-year students show higher levels of depression than their peers. Sixth-year students report the lowest levels of stress, anxiety, and dental environmental stress, while fifth-year students experience the least depression.

Keywords: Dental Students, Depression, Anxiety, Stress

Corresponding Author: hoonar1386@gmail.com

J Res Dent Sci. 2025;22(2):141-147

خلاصه:

سابقه و هدف: دانشجویان دندانپزشکی در معرض سطوح مختلفی از استرس هستند که ممکن است بر سلامت روحی و جسمی، عملکرد تحصیلی و کیفیت زندگی آن‌ها تأثیر بگذارد. هدف از این مطالعه بررسی میزان استرس روانی و عوامل استرس‌زا درک شده در بین دانشجویان بالینی دانشکده دندانپزشکی زاهدان بود.

مواد و روشها: در این مطالعه توصیفی-تحلیلی گروه مورد مطالعه شامل دانشجوی بالینی دندانپزشکی بود. شرکت‌کنندگان از طریق مقیاس اعتبارسنجی شده افسردگی، اضطراب و استرس (DASS-21) و پرسشنامه استرس محیطی دندان (DES) مورد بررسی قرار گرفتند. مقادیر P کمتر از ۰/۰۵ از نظر آماری معنی‌دار در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: در این مطالعه ۱۴۹ نفر دانشجویان سال ۳ تا ۶ دندانپزشکی زاهدان شرکت کردند که ۵۷٪ نفر دختر و ۴۳٪ پسر بودند. میانگین نمره استرس محیط دندانپزشکی دانشجویان (۶۶/۵۷ درصد) $17/51 \pm 10/19$ (از ۱۵۲) که نشان‌دهنده استرس متوسط است. منابع عمده استرس در دانشجویان، حیطه‌های آموزش کلینیکی، درمان بیماران و کارایی دانشگاه بود و کمترین عامل استرس‌زا برای ایشان مربوط به حیطه‌های باورهای درونی بود. بین استرس محیط دندانپزشکی با افسردگی، اضطراب و استرس در دختران و پسران، در دانشجویان سال‌های تحصیلی مختلف و در دانشجویانی که با خانواده و در خوابگاه زندگی می‌کردند، رابطه‌ی معنادار و همبستگی مثبت وجود داشت. ($P < 0/001$)

نتیجه‌گیری: بیشترین میزان استرس محیط دندانپزشکی در بین دانشجویان سال سوم تجربه می‌شود، این دانشجویان دارای اضطراب بالاتری نسبت به سایر دانشجویان هستند. میزان افسردگی در دانشجویان سال چهارم از سایر دانشجویان بیشتر است. دانشجویان سال شش دارای کمترین استرس، اضطراب و استرس محیط دندانپزشکی بوده و دانشجویان سال پنج کمترین میزان افسردگی را دارا بودند.

کلید واژه‌ها: دانشجویان دندانپزشکی، افسردگی، اضطراب، استرس

مقدمه:

مطالعه‌ای که توسط Radeef و همکاران بر روی ۲۵۷

دانشجوی دندانپزشکی انجام شد. شیوع و شدت علائم DAS یا (Depression, Anxiety, Stress) با مقیاس افسردگی، اضطراب، استرس (DASS-21) اندازه‌گیری شد و شیوع کلی علائم DAS برای افسردگی، اضطراب و استرس به ترتیب ۴۷/۵، ۶۷/۳ و ۴۲/۸ درصد بود که از نظر بالینی قابل توجه است.^(۵)

جوکار و همکاران در مطالعه‌ای که در سال ۱۳۹۸ در شیراز بر روی ۱۵۰ دانشجوی بالینی انجام دادند، نتیجه گرفتند که بین دانشجویان دندانپزشکی با مقاطع تحصیلی متفاوت از نظر نمره افسردگی و اضطراب تفاوت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. کمترین و بیشترین نمره استرس به ترتیب در بین دانشجویان سال ششم و پنجم مشاهده شد.^(۶)

سازمان جهانی بهداشت، سلامت را «وضعیت رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی و نه صرفاً عدم وجود بیماری یا ناتوانی» تعریف می‌کند. حفظ سلامت روانی و رفاه در دستیابی به سلامت جسمانی ضروری است و به احساس رضایت کمک می‌کند. دانشجویان دانشگاه، سطوح مختلفی از استرس مربوط به تحصیلات خود را تجربه می‌کنند.^(۲و۱)

محیط آموزش بالینی دندانپزشکی می‌تواند منبع مهم استرس در بین دانشجویان دندانپزشکی باشد و مطالعات، سطوح بالاتری از استرس را در بین دانشجویان دندانپزشکی نسبت به جمعیت عمومی نشان داده‌اند.^(۳) همچنین دانشکده‌های دندانپزشکی به عنوان محیط‌های یادگیری بسیار سخت و پراسترس گزارش شده‌اند.^(۴)

سؤالاتی به منظور ارزیابی عوامل استرس‌زا محیط دندانپزشکی و میزان افسردگی، اضطراب و استرس در دانشجویان بود.

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

با توجه به هدف پژوهش که به تعیین متوسط نمره استرس محیط دندانپزشکی در دانشجویان دندانپزشکی زاهدان می‌پردازد، از فرمول زیر برای تعیین اندازه نمونه استفاده می‌شود

$$n = \left(\frac{Z_{1-\alpha/2} \hat{\sigma}}{d} \right)^2$$

با در نظر گرفتن مقادیر زیر و استفاده از نتایج مطالعه جوکار و همکاران^(۵)

$$\alpha: 0/05d: 0/09\sigma: 0/51$$

پس از انجام محاسبات، تعداد ۱۲۴ دانشجو به عنوان نمونه لازم بود.

ابزار این پژوهش پرسشنامه استاندارد استرس محیط دندانپزشکی (DES) بود. پرسشنامه DES به عنوان متداول‌ترین ابزار برای سنجش استرس محیط دندانپزشکی در بین دانشجویان دندانپزشکی مورد استفاده قرار گرفت.

این پرسشنامه دارای شش حیطه کارایی دانشگاهی، درمان بیماران، باورهای درونی، عوامل دانشگاهی، آموزش کلینیکی و سایر موارد می‌باشد.

در این پرسشنامه جهت پاسخ به حیطه‌ها از طیف ۴ گزینه‌ای لیکرت به صورت هرگز=۱، کمی=۲، متوسط=۳ و شدید=۴ استفاده شد. همچنین برای هر یک از حیطه‌ها نیز میانگین نمره استرس حیطه‌های آن، به عنوان نمره استرس حیطه مورد نظر ارائه گردید. میانگین امتیازات ثبت شده برای هر یک از حیطه‌های شش‌گانه، به عنوان عدد نشان‌دهنده استرس محیط دندانپزشکی دانشجو که می‌تواند عددی بین ۱ تا ۴ باشد گزارش شد^(۸).

در مطالعه‌ی دیگری که توسط Stormon و همکاران انجام گرفت از دانشجویان سال‌های ۱ تا ۴ دندانپزشکی، دعوت شد تا با استفاده از یک پرسشنامه آنلاین، DASS-21 را تکمیل کنند. به‌طور کلی، ۲۴ درصد، ۴۴ درصد و ۱۱ درصد از دانشجویان به ترتیب دارای سطوح متوسط یا بالاتر از افسردگی، اضطراب و استرس بودند. در پیگیری ۱ ساله، نمرات DASS-21 تفاوت معنی‌داری نداشت^(۷).

هدف از طراحی این مطالعه، بررسی ارتباط عوامل استرس‌زای محیط دندانپزشکی با علائم افسردگی، اضطراب و استرس در دانشجویان دندانپزشکی زاهدان بود تا با تعیین عواملی که بیشتر برای دانشجویان استرس‌زا می‌باشد، امکان طرح‌ریزی برنامه‌های حمایتی و اجرای اقدامات پیشگیرانه را برای کمک به دانشجویان، به‌ویژه آن‌هایی که بیشتر مستعد ابتلا به این شرایط روانی هستند، فراهم نماید.

مواد و روش‌ها

این مطالعه مقطعی (توصیفی - تحلیلی) به وسیله طراحی فرم سؤالات توسط گوگل فرم و پس از اخذ رضایت‌نامه از دانشجو و انتشار آن در بین دانشجویان سال سه تا شش دانشکده دندانپزشکی زاهدان که دوره علوم پایه دندانپزشکی را گذرانده بودند، به‌نحوی که از هر سال تحصیلی ۳۰ دانشجو که شامل ۱۵ نفر خانم و ۱۵ نفر آقا بودند، با روش نمونه‌گیری آسان و در دسترس انجام شد. کلیه اقدامات این پژوهش و جمع‌آوری داده‌ها پس از دریافت کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی زاهدان و اخذ مجوز برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به تحقیق در تاریخ ۱۴۰۰/۱۲/۸ با کد تأییدیه IR.ZAUMS.REC.1400.438، و کسب رضایت آگاهانه انجام شد و تمام افرادی که عدم تمایل به ادامه همکاری در هر یک از مراحل پژوهش داشتند و یا دارای سابقه‌ی بیماری روانپزشکی بوده یا چنانچه در زمان پژوهش مصرف‌کننده داروهای روانپزشکی بودند، از مطالعه حذف شدند.

اطلاعات جمع‌آوری شده توسط پرسشنامه شامل اطلاعات دموگرافیک مانند جنسیت، سال تحصیل، محل سکونت و

همچنین برای توصیف داده‌های کمی از شاخص‌های متداول مرکزی (میانگین و میانه) و شاخص‌های پراکندگی (انحراف معیار و دامنه میان چارکی) به همراه کمینه و بیشینه استفاده شد.

برای برآورد متوسط متغیرهای کمی از برآورد نقطه‌ای و فاصله‌ای ۹۵ درصدی استفاده شد.

برای بررسی ارتباط بین دو متغیر عددی، از ضریب همبستگی پیرسون یا اسپیرمن و آزمون‌های مربوط به آن‌ها استفاده شد.

در تمام تحلیل‌ها، $P < 0/05$ به عنوان سطح معناداری در نظر گرفته شد.

یافته‌ها:

در این مطالعه ۱۴۹ نفر از دانشجویان سال‌های سه تا شش دندانپزشکی زاهدان شرکت کردند که از این تعداد ۸۵ نفر (۵۷٪) دختر و ۶۴ نفر (۴۳٪) پسر بودند. بیشتر دانشجویان، ۹۰ نفر (۶۰٪) در بازه سنی ۲۲ تا ۲۴ سال قرار داشتند و اکثرًا، ۹۱ نفر (۶۱٪) ساکن خوابگاه بودند.

میانگین استرس محیط دندانپزشکی در دانشجویان دندانپزشکی زاهدان برابر $17/51 \pm 10/19$ (۶۶/۵۷ درصد) بود و بیشترین عامل استرس‌زا برای این دانشجویان مربوط به حیطه‌ی آموزش کلینیکی $6/73 \pm 34/11$ (۷۱/۰۶ درصد) و کمترین عامل استرس‌زا برای ایشان مربوط به حیطه‌ی باورهای درونی $3/74 \pm 11/08$ (۵۵/۴ درصد) بود.

متوسط نمره‌ی افسردگی، اضطراب و استرس در دانشجویان نشان داد درصد میانگین استرس در دانشجویان دندانپزشکی زاهدان برابر $10/554 \pm 17/06$ (۴۰/۶۱ درصد)، اضطراب $8/491 \pm 10/24$ (۲۴/۳۸ درصد) و افسردگی $10/483 \pm 12/82$ (۳۰/۵۲ درصد) بود.

پرسشنامه استرس محیط دندانپزشکی

حیطه	تعداد سؤالات	دامنه
کارایی دانشگاهی	۸	۳۲-۸
درمان بیماران	۵	۲۰-۵
باورهای درونی	۵	۲۰-۵
عوامل دانشگاهی	۳	۱۲-۳
آموزش کلینیکی	۱۲	۴۸-۱۲
سایر موارد	۵	۲۰-۵
کل	۳۸	۱۵۲-۳۸

پرسشنامه استاندارد اضطراب، استرس و افسردگی (DASS-21) شامل سه مقیاس خود گزارشی است که برای اندازه‌گیری حالات عاطفی منفی افسردگی، اضطراب و استرس طراحی شده است. هر یک از این سه مقیاس شامل ۷ حیطه است که در مقیاس لیکرت از ۰ تا ۳ نمره داده شده است (۰: اصلاً برای من صدق نمی‌کند، ۱: برای من تا حدی یا بعضی اوقات اعمال می‌شود، ۲: به میزان قابل توجهی برای من اعمال می‌شود. تا حدودی یا بخش زیادی از زمان، ۳: برای من بسیار یا بیشتر اوقات اعمال می‌شود). نمره افسردگی، اضطراب و استرس با جمع نمرات آیتم‌های مربوطه محاسبه می‌شود^(۹). از آنجایی که DASS-21 یک نسخه کوتاه از DASS-42 است، امتیاز نهایی برای هر مقیاس فرعی در دو ضرب می‌شود و بر اساس شاخص درجه‌بندی شدت آن ارزیابی می‌شود.

نسخه فارسی این پرسشنامه توسط صاحبی و همکاران اعتبار یابی شده است^(۱۰) و در مطالعه‌ی حاضر از این پرسشنامه استفاده شده است.

حیطه	تعداد سؤالات	دامنه نرمال	خفیف	متوسط	شدید	خیلی شدید
افسردگی	۷	۹-۰	۱۳-۱۰	۲۰-۱۴	۲۷-۲۱	۲۸+
اضطراب	۷	۷-۰	۹-۸	۱۴-۱۰	۱۹-۱۵	۲۰+
استرس	۷	۱۴-۰	۱۸-۱۵	۲۵-۱۹	۳۳-۲۶	۳۴+

پس از گردآوری اطلاعات، داده‌های خام وارد نرم‌افزار آماری SPSS نسخه‌ی ۲۴ خواهند شد.

برای توصیف داده‌های کیفی از جداول توزیع فراوانی و نمودارهای متداول آماری (میله‌ای یا دایره‌ای) استفاده شد.

نتایج نشان داد دانشجویانی که بیشتر تحت تأثیر استرس محیط دندانپزشکی قرار می‌گیرند، میزان افسردگی، اضطراب و استرس بیشتری را هم تجربه می‌کنند. ($P < 0.001$)

جدول ۱- ارتباط استرس محیط دندانپزشکی با افسردگی، اضطراب و استرس در دانشجویان دندانپزشکی زاهدان

افسردگی	اضطراب	استرس	Pvalue
< 0.001	< 0.001	< 0.001	
۰/۴۴۶	۰/۵۲۷	۰/۵۷۲	ضریب همبستگی پیرسون دختران
۰/۵۱۷	۰/۵۶۴	۰/۴۶۸	ضریب همبستگی پیرسون پسران

آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین استرس محیط دندانپزشکی با افسردگی، اضطراب و استرس در دختران و پسران همبستگی وجود دارد ($0.4 < r < 0.6$, $P < 0.001$) جهت رابطه بین استرس محیط دندانپزشکی و افسردگی، اضطراب و استرس مثبت است. شدت همبستگی به‌دست‌آمده در حد متوسط است. نشان می‌دهد دانشجویانی که بیشتر تحت تأثیر استرس محیط دندانپزشکی قرار می‌گیرند، میزان افسردگی، اضطراب و استرس بیشتری را هم تجربه می‌کنند.

مقایسه‌ی متوسط درصد استرس محیط دندانپزشکی، استرس، اضطراب و افسردگی در دانشجویان سال‌های سه تا شش نشان داد که بیشترین میزان استرس محیط دندانپزشکی (۶۸/۲۰ درصد) در بین دانشجویان سال سوم تجربه می‌شود همچنین این دانشجویان دارای نمره‌ی متوسط اضطراب (۲۶/۴۰ درصد) بالاتری نسبت به سایر دانشجویان هستند. نمره‌ی متوسط استرس (۴۶/۸۳ درصد) و افسردگی (۳۶/۹۰ درصد) در دانشجویان سال چهارم از سایر دانشجویان بیشتر است. دانشجویان سال شش دارای کمترین نمره‌ی متوسط استرس (۳۶/۵۹ درصد)، اضطراب (۲۶/۶۴ درصد) و استرس محیط دندانپزشکی (۶۴/۷۸ درصد) بوده و دانشجویان سال پنج کمترین نمره‌ی متوسط افسردگی (۲۶/۳۳ درصد) را دارا بودند.

آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین استرس محیط دندانپزشکی با افسردگی، اضطراب و استرس در دانشجویان سال‌های تحصیلی مختلف همبستگی وجود دارد. جهت رابطه بین استرس محیط دندانپزشکی و افسردگی، اضطراب و استرس مثبت است. شدت همبستگی به‌دست‌آمده در حد متوسط است. نتایج نشان می‌دهد دانشجویانی که بیشتر تحت تأثیر استرس محیط دندانپزشکی قرار می‌گیرند، میزان افسردگی، اضطراب و استرس بیشتری را هم تجربه می‌کنند. ($P < 0.001$) مقایسه‌ی متوسط درصد استرس محیط دندانپزشکی، استرس، اضطراب و افسردگی در دانشجویان نشان داد که متوسط نمره‌ی استرس (۴۵/۱۹ درصد)، اضطراب (۲۶/۶۱ درصد)، افسردگی (۳۴/۰۲ درصد) و استرس محیط دندانپزشکی (۶۸/۹۵ درصد) در دانشجویانی که با خانواده زندگی می‌کنند بیشترین مقدار بوده ($P < 0.001$) و تمامی این موارد به‌استثنای اضطراب در دانشجویانی که مستقل زندگی می‌کنند کمترین مقدار می‌باشد. همچنین کمترین نمره‌ی متوسط اضطراب (۲۳/۰۷ درصد) در دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند مشاهده شد. ($P = 0.03$)

متوسط نمره‌ی متغیرهای استرس محیط دندانپزشکی، استرس و اضطراب در دختران بیشتر از پسران اما متوسط نمره‌ی افسردگی در پسران بیشتر از دختران بود.

بحث

یافته‌های مطالعه گویای این حقیقت است که دانشجویان دندانپزشکی در معرض عوامل استرس‌زای متعددی می‌باشند. نمره استرس محیط دندانپزشکی دانشجویان $17/51 \pm$ (از ۱۵۲) (۱۵۲/۵۷ درصد) می‌باشد که نشان‌دهنده استرس متوسط است. منابع عمده استرس در دانشجویان، حیطه‌های آموزش کلینیکی (۷۱/۰۶ درصد)، درمان بیماران (۷۰ درصد) و کارایی دانشگاه (۶۷/۴۳ درصد) بود و کمترین عامل استرس‌زا برای ایشان مربوط به حیطه‌ی باورهای درونی (۵۵/۴ درصد) بود.

در مطالعه‌ای که توسط Ramezani و همکاران، انجام گرفت منابع عمده استرس در دانشجویان، حیطه‌های کارایی دانشگاهی، عوامل دانشگاهی و آموزش بالینی بود^(۸)، که مشابه مطالعه‌ی ما می‌باشد.

در ۲۰۱۸ Radeef و همکاران بر روی ۲۵۷ دانشجوی دندانپزشکی مطالعه‌ای انجام دادند که میانگین افسردگی، اضطراب و استرس، به‌طور قابل‌توجهی بیشتر از مطالعه‌ی ما می‌باشد.^(۵) در مطالعه‌ی دیگری که در سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۱۸ توسط Stormon و همکاران انجام گرفت میزان افسردگی، اضطراب و استرس دانشجویان به ترتیب ۲۴ درصد، ۴۴ درصد و ۱۱ درصد گزارش شد^(۷) که میزان افسردگی و استرس در این مطالعه به‌طور قابل‌توجهی کمتر از این مطالعه و میزان اضطراب بیشتر به‌دست‌آمده است.

در مطالعه‌ی حاضر متوسط نمره‌ی متغیرهای استرس محیط دندانپزشکی، استرس و اضطراب در دانشجویان دختر بیشتر از پسران اما متوسط نمره‌ی افسردگی در پسران بیشتر از دختران به دست آمد. بیشترین میزان استرس محیط دندانپزشکی در بین دانشجویان سال سوم تجربه می‌شود همچنین این دانشجویان دارای نمره‌ی متوسط اضطراب بالاتری نسبت به سایر دانشجویان هستند. نمره‌ی متوسط استرس و افسردگی در دانشجویان سال چهارم از سایر دانشجویان بیشتر بود. دانشجویان سال شش دارای کمترین نمره‌ی متوسط استرس، اضطراب و استرس محیط دندانپزشکی در دانشجویانی که با خانواده زندگی می‌کردند بیشترین مقدار بوده و تمامی این موارد به‌استثنای اضطراب در دانشجویانی که مستقل زندگی می‌کنند کمترین مقدار بود. همچنین کمترین نمره‌ی متوسط اضطراب در دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند مشاهده شد که می‌تواند به دلیل سبک زندگی گروهی و کاهش فشار روانی در گروه‌های همفکر باشد.

در مطالعه‌ی جوکار و همکاران کمترین و بیشترین نمره استرس به ترتیب در بین دانشجویان سال ششم و پنجم مشاهده شد. دختران به‌طور قابل‌توجهی نمرات DES بالاتری را نشان دادند^(۶) که بامطالعه‌ی ما مطابقت نشان می‌دهد به‌جز اینکه در مطالعه‌ی ما بیشترین میزان استرس در دانشجویان سال چهارم به دست آمد که این با تراکم بالای واحدهای درسی گنجانده شده در سال چهارم قابل توجیه است.

در مطالعه‌ی Ramezani و همکاران تفاوت معناداری در میانگین نمره استرس دانشجویان در سال‌های تحصیلی مختلف مشاهده نشد، اختلاف آماری معناداری در میانگین نمره استرس برحسب جنسیت مشاهده شد^(۸).

در پژوهش Ebrahimzadeh و همکاران میزان استرس محیطی از نظر جنسیت و محل سکونت معنی‌دار بود^(۱۱) که با پژوهش ما مطابقت دارد.

مطالعه‌ی ما نشان داد که بین استرس محیط دندانپزشکی با افسردگی، اضطراب و استرس رابطه‌ی معنادار و همبستگی وجود دارد و جهت رابطه بین استرس محیط دندانپزشکی و افسردگی، اضطراب و استرس مثبت است. همچنین نتایج مطالعه ما نشان داد که بین استرس محیط دندانپزشکی با افسردگی، اضطراب و استرس در دختران و پسران، در دانشجویان سال‌های تحصیلی مختلف و در دانشجویانی که با خانواده و در خوابگاه زندگی می‌کنند همبستگی وجود دارد که می‌تواند به دلایلی از جمله فرهنگ متفاوت خانواده‌ها در نگاه به جایگاه دختر و پسر، تربیت خانواده‌ها، سبک زندگی و برنامه ریزی واحد‌های درسی در دانشکده‌های مختلف ارجاع گردد.

نتیجه‌گیری:

منابع عمده استرس در دانشجویان، حیطه‌های آموزش کلینیکی، درمان بیماران و کارایی دانشگاه می‌باشد و کمترین عامل استرس‌زا برای ایشان مربوط به حیطه‌ی باورهای درونی است. متوسط نمره‌ی متغیرهای استرس در دانشجویان دختر

References:

1. Abdulghani HM, AlKanhal AA, Mahmoud ES, Ponnampetuma GG, Alfari EA. Stress and its effects on medical students: a cross-sectional study at a college of medicine in Saudi Arabia. *J Health Popul Nutr.* 2011 Oct;29(5):516-22.
2. Yusoff MS, Abdul Rahim AF, Yaacob MJ. Prevalence and Sources of Stress among Universiti Sains Malaysia Medical Students. *Malays J Med Sci.* 2010 Jan;17(1):30-7.
3. Cooper CL, Watts J, Kelly M. Job satisfaction, mental health, and job stressors among general dental practitioners in the UK. *Br Dent J.* 1987 Jan 24;162(2):77-81.
4. Piazza-Waggoner CA, Cohen LL, Kohli K, Taylor BK. Stress management for dental students performing their first pediatric restorative procedure. *J Dent Educ.* 2003 May;67(5):542-8.
5. Radeef AS, Faisal GG. Stressors and their association with symptoms of depression, anxiety and stress in dental students. *Makara J. Health Res.* 2018 Jan;22(2): 58-62.
6. Jowkar Z, Masoumi M, Mahmoodian H. Psychological Stress and Stressors Among Clinical Dental Students at Shiraz School of Dentistry, Iran. *Adv Med Educ Pract.* 2020 Feb 12;11:113-120.
7. Stormon N, Ford PJ, Kisely S, Bartle E, Eley DS. Depression, anxiety and stress in a cohort of Australian dentistry students. *Eur J Dent Educ.* 2019 Nov;23(4):507-14.
8. Ramazani N, Nazari A. Dental Environmental Stress among Clinical Dentistry Students in Zahedan School of Dentistry. *Iranian Journal of Medical Education* 2013; 13 (9) :753-65.
9. Basudan S, Binanzan N, Alhassan A. Depression, anxiety and stress in dental students. *Int J Med Educ.* 2017 May 24;8:179-86.
10. Sahebi A, Asghari M, Salari R. Validation of depression anxiety and stress scale (DASS-21) for an Iranian population. *Journal of Iranian Psychologists.* 2005;1(4). [Persian]
11. Ebrahimzadeh F MN, Fakhar H, Mosharraf R, Hashemzadeh Z. Evaluation of Environmental Stress among Students of Kashan Dental School in Academic. *Isfahan Dent Sch.* 2022;17(4):405-14.

بیشتر از پسران اما متوسط نمره‌ی افسردگی در پسران بیشتر از دختران است. میزان استرس، اضطراب، افسردگی و استرس محیط دندانپزشکی در دانشجویانی که با خانواده زندگی می‌کنند بیشترین مقدار بوده و همچنین کمترین میزان اضطراب در دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند مشاهده شد.

پیشنهادهات: با توجه به آن که این مقاله در یکی از دانشکده های دندانپزشکی انجام شده پیشنهاد می گردد مطالعات مشابه در دانشکده های دیگر جهت بررسی سایر عوامل موثر طراحی گردد.

هم چنین با توجه به بالا بودن شاخص استرس در دختران و افسردگی در پسران پیشنهاد می گردد این نکته مورد توجه مشاوران دانشگاه و روانشناسان این حیطه قرار گیرد.